

УДК 159.99

ДМИТРО ЛАРІН

м. Київ

larin-89@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТЕОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ ПРОТЕСТАНТІВ

У статті здійснюється психологічний аналіз впливу теологічного навчання у формуванні релігійного світогляду людей, які відносять себе до протестантського руху та відвідують церковне помісне зібрання. Актуальність освіти та навчання набувають особливого значення у здійсненні формуючого впливу в духовному розвитку особистості. Протестантизм, як релігійна течія, особливо за часи незалежності України, все більше привертає до себе нових adeptів. Тому, необхідність у якісному навчанні пояснюється зростанням кількості вищих теологічних навчальних закладів як відповідь на сучасні вимоги суспільства, як світського так і представників інших релігійних течій (православних, католиків). Автор здійснює спробу дослідити, яким чином вплив теологічного навчання (або духовної освіти) формує релігійний світогляд представників протестантської релігії.

Ключові слова: психологічний аналіз, теологічне навчання, релігійний світогляд, протестантизм, adeptи.

Живучи сьогодні в сучасному інформаційному світі, що зазнає постійних змін, необхідною вимогою постає освіченість особистості та здатність аналізувати, узагальнювати та відсіювати інформацію, яка доходить через різні засоби масової інформації. Знання стає компетенцією, яку все частіше вимагає суспільство від представників будь-якої сфери знання чи практики.

Україна чітко окреслила орієнтир на входження до освітнього простору Європи та активно здійснює модернізацію освітньої політики в контексті європейських вимог для практичної реалізації цієї мети. У межах Болонського процесу було сформульовано шість ключових принципів: впровадження двоциклового навчання, запровадження кредитної системи, контроль якості освіти, підвищення мобільності студентів, забезпечення працевлаштування випускників, забезпечення привабливості європейської системи освіти. Болонський процес відкриває можливості для інтернаціоналізації вищої освіти, формами якої є мобільність слухачів, викладачів, інтернаціоналізація навчальних планів та транснаціоналізація вищої освіти.

Важливість та актуальність у безперервній освіті важко переоцінити. Але постає актуальна проблема у здобутті якісної духовної

освіти, яка б здійснювала формуючий вплив на духовний розвиток особистості, особливо тих, хто відчуває належність до церковних зібрань або сповідує релігійний світогляд.

Виникнення і розвиток релігійної освіти (навчання) пов'язані з історією формування релігії в давніх державах Сходу (Вавилонія, Єгипет та інші), з ускладненням богословських систем, знання яких вимагало спеціальної підготовки священнослужителів і систематичного тлумачення релігійного вчення населенню.

Основним акцентом в релігійній освіті є вивчення священних, канонічних книг: у буддизмі – Тіпітака та, ув ісламі – Корану, у християнстві – Біблії, в юдаїзмі – біблейського Старого Завіту і Талмуду. У них викладаються учення Яхве, Будди, Ісуса Христа, Мухаммеда (Магомета) та інших, що вважаються засновниками релігії, або їх послідовників, учнів (апостолів) та пророків; система догматів певного віровчення, вироблених і затверджених вищими церковними інстанціями (соборами, папськими енцикліками тощо) [3; 5].

Огляд публікацій із запропонованої теми показує, що дослідження впливу теологічного знання у формуванні релігійного світогляду протестантів майже не проводилось, обмежуючись питаннями релігійної свободи, релігійних

прав та викладання релігійних дисциплін у школах, що висвітлювались у роботах В. Бондаренка, В. Єленського, В. Климова, О. Сагана, О. Самійленка, М. Штокала, Ю. Кальниша (розвиток духовних шкіл в Україні), Т. Нагорної (релігійна освіта в процесі формування творчості), та ін. Розвиток релігійних течій за останні 20 років в Україні різних конфесій лише підтверджує актуальність здійснення психологічного аналізу у формуванні релігійного світогляду протестантів, особливо тих, хто відносить себе до віри євангельської [2; 4].

Завданням наукової статті є здійснення спроби дослідити, яким чином вплив теологічного навчання (або духовної освіти) формує релігійний світогляд представників протестантської релігії.

Метою статті постає психологічний аналіз впливу теологічного навчання на формуванні релігійного світогляду adeptів протестантської течії.

Все життя особистості проходить у безпосередньому чи в опосередкованому процесі навчання. Завдяки цьому особистість постійно збагачується науковими й теологічними знаннями, пізнає та осмислює світ. З часом у людини формується власна, самобутня інформаційна сфера у вигляді особистісних концептуальних схем, які дозволяють їй вдосконалювати процес самоосвіти, ефективніше оволодівати необхідними навичками та вміннями.

Для того, аби краще зрозуміти вплив теологічного навчання на формування релігійного світогляду протестантів, наведемо визначення поняття «теологія» та «протестантизм».

Теологія (від грец. «теос» – Бог і «логос» – вчення) – це систематизований виклад віровчення, що обґрунтовує як незаперечну його істинність і доконечну потребу для людини [6].

Теологія намагається осмислити релігію «зсередини» на основі відповідного релігійного досвіду. Релігія трактується переважно як зв'язок людини з Богом, Абсолютом або з якоюсь надприродною силою чи трансценденцією тощо. Вона виступає системою релігійно-догматичних доказів буття Бога й обґрунтування надприродного характеру релігійних цінностей [8].

Теологія має, зазвичай, конфесійне апологетичне спрямування, захищає віровчення і

культ певної конфесії від інших релігійних впливів, впливу на релігію наукового світогляду. Значне місце в теології посідають соціально-економічні та політичні доктрини, за допомогою яких богослови формують суспільну позицію церкви і пристосовують релігійну ідеологію до конкретно-історичних умов [7].

Протестантизм — один із найпоширеніших напрямів у християнстві, що відокремився від католицизму в період Реформації у 16-му столітті (лютеранство, кальвінізм тощо) та внаслідок подальшого внутрішнього поділу утворив такі течії як адвентизм, баптизм, методизм, євангелізм, п'ятидесятництво, течію харизматів тощо. Своєю ціллю вони вбачали в поверненні до ідеалів раннього християнства. Церкви й спільноти протестантів національного чи місцевого характеру є в усьому світі і їхнє поширення триває.

Теологічне навчання постає необхідною умовою у пізнанні Божої Волі та ствердженні у вірі тих, хто вважає себе приналежним до помісного церковного зібрання. Релігійний світогляд – предмет низки розділів теології, перш за все, догматики й апологетики. Предметом теології в цілому є Бог. Відомий сучасний теолог В. Лосський писав про це: «Бог – не предмет науки, і богослов'я радикальним чином відрізняється від філософського мислення: богослов не шукає Бога, як шукають будь-який предмет, але Бог Сам оволодіває богословом, як може оволодівати нами чиясь особистість. І саме тому, що Бог перший знайшов його, саме тому, що Бог, так би мовити, вийшов йому назустріч у Своєму одкровенні, для богослова стає можливим шукати Бога...» [3, 200].

Світогляд, за В. Б. Шапарем – система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на савлення людини до навколишньої дійсності і до самої себе, а також зумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їхні переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації. Зміст свідомості перетворюється у світогляд тоді, коли набуває характеру переконань. Світогляд формується як у результаті узагальнення природничо-наукових, соціально-історичних, технічних, релігійних (теологічних) і філософських знань, так і під впливом безпосередніх умов життя [9, 478].

Основою релігійного світогляду, на думку В. Кудрявцева-Платонова, є понаддосвідне знання, розумне знання про Бога. Істина міститься не в матеріальному світі, а в ідеї про світ М. Тареев у своїх працях висунув уявлення про релігійну філософію як вищу форму морального вчення у християнстві. Він підкреслював, що суто християнський світогляд формується на основі духовного досвіду, який тлумачиться як пізнання й переживання релігійних цінностей [3; 8].

Релігія – займає в житті людини одне з основних місць і мало що може зрівнятися з нею за значимістю. Дослідження релігії займають важливе місце у вітчизняній науці, Велику роль ці дослідження мають в зв'язку з поширенням діяльності так званих «тоталітарних сект» і напрямків, які використовують методи психологічного впливу на свідомість людей. Феномени масової свідомості своїм корінням сягають у походження релігійного світогляду. У загальному плані вивчення релігійного світогляду допомагає краще зрозуміти наукову парадигму і позначити подальші шляхи розвитку науки, як людської діяльності, і що є на сьогоднішній день найбільш адекватним способом взаємодії з навколишнім світом.

Релігія як особливий тип світогляду виникає з посиленням у людському житті уваги до духовних проблем: щастя, добра і зла, справедливості, совісті тощо. Розмірковуючи про них, люди природно шукали їх джерела у «вищих матеріях». Так, згідно з Біблією, закони людської духовно освяченої поведінки продиктовані Мойсею Богом і записані на скрижалях (Старий Завіт) або виголошені Ісусом у своїй Нагірній промові (Новий Завіт). У священній книзі мусульман Корані містяться настанови Аллаха щодо відповідальності кожної людини перед Богом, що повинно забезпечити праведне життя і подолання існуючої в суспільстві несправедливості [3].

Розумне знання про Бога можливо сформувати лише за допомогою якісної теологічної освіти. Сьогодні в Україні дуже багато вищих теологічних навчальних закладів (Українська Євангельська Теологічна Семінарія (УЕТС), Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, Волинська православна Бого-

словська Академія) і це далеко не весь перелік вищих духовних навчальних закладів.

Релігія існує у вигляді інститутів (церква, костюл, кірха і т. д.) і літературних джерел – теологічних вчень, які проповідують та утримують певне релігійне спрямування і виступають результатом колективної свідомості. Віра, Життя у Вірі притаманні конкретній особистості і репрезентують її неповторну індивідуальність, неповторність її духовного світу. Вони можуть і не співпадати з конкретним релігійним спрямуванням, а створювати своєрідне поєднання уявлень, де є елементи різних теологічних апологій. Це пояснюється тим, що в сучасному суспільстві співіснує чимало релігій.

Релігійний світогляд спирається не на знання і логічні наукові аргументи, хоч у сучасних релігійних вченнях, зокрема в неотоїзмі, це широко використовується («принцип гармонії науки і релігії»), а на віру, надприродне (трансцендентне), що обґрунтовується релігійною догматикою. Це забезпечує усталеність релігійно-світоглядних настанов і віровчень, які мають тисячолітню історію. Сприяє релігія і солідарності віруючих: священні ідеали, що відтворюються постійними обрядами, забезпечують певну соборність індивідів. Виконуючи компенсативну терапевтичну (морально – «лікувальну»), комунікативну функції, релігія сприяє безконфліктному зв'язку, певній злагоді, солідарності конфесійних груп, етносів. Її ритуали істотно збагачують палітру людського мистецтва (живопис, музика, скульптура, архітектура, література тощо) [3].

Професійні теологи, які пройшли шлях навчання у релігійних навчальних закладах вважають, що особистість може бути вільною у спілкуванні з Богом у процесі молитви до Нього, оскільки там вона відкрита і щира, бо знає, що ніхто із смертних не почує її і не заподіє їй лиха. Спілкування з Богом, молитва до Нього відкриває особистості новий психологічний простір, задає психічні ритми, що впливають на розширення її суб'єктивно-теперішнього психічного часу і дозволяють людині поринути у своїх почуттях та уявленнях у глибину психічного простору, де створюється можливість для утворення нових

психічних образів у психічному просторі та психічному часі, що детермінує життєдіяльність особистості у багатовимірному, багатофакторному образному психічному світі [2].

У процесі спілкування з Богом під час молитви створюються нові концептуальні схеми, що пройшли через трансформаційні процеси емоцій і наповнилися почуттями, які стимулюють створення нових значущих зв'язків та взаємовідношень у свідомості особистості. Кожен момент молитви розширює людині її особистісний простір, і на основі процесу створення нових концептуальних схем у процесі самоосвіти відбувається саморозвиток особистості, її вихід за межі суспільних (ті, що створені культурою) знань і утворення індивідуальних знань. Таким чином, у процесі релігійних переживань відбувається саморозвиток та самоосвіта особистості [5, 107–113].

Отже, здійснивши психологічний аналіз впливу теологічного навчання у формуванні релігійного світогляду протестантів ми дійшли висновки про те, що зміст релігійної свідомості формується завдяки оволодінню знаннями (в даному випадку – теологічними) та досвіду (релігійного), який впливає на норми поведінки та на характер життєвих прагнень особистості.

DMYTRO LARIN

Kyiv

PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF THEOLOGICAL TRAINING IN THE FORMATION OF THE RELIGIOUS OVERVIEW OF PROTESTANTS

The article deals with the psychological analysis of the influence of theological teaching on the formation of the religious outlook of people who attribute themselves to the Protestant movement and attend church church meetings.

The actuality of education and training is of particular importance in the implementation of the formative influence in the spiritual development of the individual. Protestantism, as a religious trend, especially in the times of Ukraine's independence, is attracting new adherents more and more. Therefore, the need for qualitative study is explained by the growth in the number of higher theological schools as a response to the modern demands of society, both secular and representatives of other religious movements (Orthodox, Catholic).

The author attempts to investigate how the influence of theological studies (or spiritual education) forms the religious outlook of representatives of the Protestant religion.

Key words: psychological analysis, theological study, religious outlook, Protestantism, adherents.

ДМИТРИЙ ЛАРИН

г. Киев

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ТЕОЛОГИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ РЕЛИГИОЗНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ ПРОТЕСТАНТОВ

В статье осуществляется психологический анализ влияния теологического обучения в формировании религиозного мировоззрения людей, которые относят себя к протестантскому движению и посещают церковное поместное собрание.

Дослідження релігійних поглядів та переконань протестантів є малодослідженим напрямом як релігійної психології загалом, так і предмету теології зокрема. Тому, подальші дослідження в царині релігійної психології можуть матимуть надзвичайну актуальність.

Список використаних джерел

1. Каліна Н. Ф. Психотерапія: підручник / Н. Ф. Каліна. — К.: Академвидав, 2010. — 288 с.
2. Кальниш Ю. Духовні школи в Україні: загальний огляд // Людина і світ. — 2001. — Квітень. — С. 32–37.
3. Лосский В. Н. Очерки мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. — М.: Прогресс, 1991. — 288 с.
4. Нагорна Т. В. Релігійний чинник у процесі формування творчої особистості в сучасному навчальному закладі // Наук. Релігія. Суспільство. — 2005. — № 2. — С. 125–129.
5. Музичук С. Вірування та самоосвіта особистості // Соціальна психологія. - 2005. — № 1 (9). — С. 107–113.
6. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. — Х.: Прапор, 2009. — С. 478.
7. Соловій Р. Феномен Виникаючої церкви у контексті теологічних та еклесіологічних трансформацій у сучасному західному протестантизмі / Р. Соловій. — 2-ге вид, доповнене. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. — 352 с.
8. Тареев М. М. Цель и смысл жизни // Смысл жизни: Антология. — М.: Республика, 1994. — 431 с.
9. Філософія: Підручник / І. В. Бичко, І. В. Бойченко, В. Г. Табачковський та ін. — 2-ге вид, стереотип. — К.: Либідь, 2002 — 408 с.

Актуальность образования и обучения приобретают особое значение в осуществлении формирующего влияния в духовном развитии личности. Протестантизм, как религиозное течение, особенно за время независимости Украины, все больше привлекает к себе новых адептов. Поэтому, необходимость в качественном обучении объясняется ростом числа высших теологических учебных заведений как ответ на современные требования общества, как светского, так и представителей других религиозных течений (православных, католиков).

Автор делает попытку исследовать, каким образом влияние теологического обучения (или духовного образования) формирует религиозное мировоззрение представителей протестантской религии.

Ключевые слова: психологический анализ, теологическое обучение, религиозное мировоззрение, протестантизм, адепты.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2017

УДК 159.923.2

ІРИНА ЛИТВИНЕНКО, ІГОР ХОТЄНОВ

м. Миколаїв

lis28062561@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З МОЛОДИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ СХОДУ УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх психологів до роботи з молодшими школярами, які пережили психотравмуючу ситуацію, пов'язану із військовими діями на Сході країни, і переселилися до безпечних регіонів з батьками. Розглядається стан підготовки студентів-психологів для роботи з таким контингентом школярів, висвітлені «слабкі» місця у навчальному процесі. Представлені шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів з акцентом на практико-орієнтоване навчання, враховуючи умови, в яких функціонує українська держава, запити суспільства, системи освіти, зокрема початкової.

Ключові слова: діти війни, психотравма, дитинство, молодший школяр, психологічна допомога, життєва ситуація, професійна підготовка, майбутні психологи, навчальний процес, ситуативні методи.

Україна сьогодні переживає непрості часи, враховуючи надскладні перехідні умови нашої держави на новий якісний рівень розвитку – європейський, коли практично одночасно здійснюються економічні, освітні, державні, національні перетворення, коли революційні демократичні досягнення супроводжуються величезними економічними витратами. Ускладнюється цей процес і подіями на сході країни, які за своїм акустичним складом звучать в мінорній тональності – бойові дії. Держава практично знаходиться в стані війни, яка, образно кажучи, як снайпер влучила в саме серце українського народу, кожній людині і, що нажахливіше – дітям східного регіону (діти – одна з найнезахищеніших, найвразливіших категорій населення), які знаходяться у першому (дошкільному) і

другому (молодшому шкільному) періодах свого Дитинства, а значить, які тільки-но «стають на крило» у своєму житті. Це час, коли відбувається становлення особистості, «позитивно-гармонійної Я – концепції» [13, 182], світогляду, системи цінностей, вироблення власної точки зору на себе, світ, вибудовуються соціальні взаємини, розширюється словниковий запас слів тощо.

На жаль, в активний словниковий запас дітей із сходу країни входять слова просякнуті болем як у фізичному так і психологічному сенсах, витратами: «обстріли», «руйнування», «війна», «поранені», «загиблі», «вибухи» тощо. За кожним з цих слів стоять реальні картини, звуки, запахи війни, які діти відчули на собі. Вони – діти війни! Страшне словосполучення сьогодні «оживає» і складається